

M E T O D I C K Ý L I S T

List bol vytvorený ako inšpirácia pre učiteľov etickej výchovy v nadväznosti na seminár spojený s workshopom „DIALOGICKÁ PODSTATA ETICKEJ VÝCHOVY – ROZVÍJANIE TVORIVÉHO A KRITICKÉHO MYSLENIA (cesta k formovaniu prosociálnej osobnosti)“, ktorý sa uskutočnil 24.10.2019 v Študentskom domove UKF Nitra.

NÁZOV METODICKÉHO LISTU

Kritickým myslením proti predsudkom v spoločnosti

MENO A PRIEZVISKO AUTORA

doc. PhDr. Gabriela Platková Olejárová, PhD.

VYUČOVACÍ PREDMET/VZDELÁVACIA OBLASŤ

Etická výchova / Človek a hodnoty

ROČNÍK

1.ročník gymnázia

alebo tiež 8-9. ročník ZŠ

HODINOVÁ DOTÁCIA

Jedna vyučovacia hodina (45 minút)

EDUKAČNÉ CIELE:

Definovať pojmy predsudok a kritické myslenie, analyzovať a zhodnotiť negatíva (predsudok) a pozitíva (kritické myslenie).

VÝCHOVNÉ CIELE:

Odmietnuť predsudky a vyhnúť sa ich šíreniu, identifikovať rôzne zdroje informácií (posúdiť prínos sociálnych sietí a internetu) a preukazovať/obhajovať svoje správanie a konanie na základe procesu kritického myslenia, nie predsudkov a stereotypov šírených prostredníctvom médií, sociálnych sietí a pod.

Spoznať, že svojím myslením a konaním ovplyvňujeme sebaúctu a sebadôveru druhého.

Naučiť sa, že je dôležité komunikovať s druhými bez predsudkov.

ZAPRACOVANIE V iŠVP PRE GYMNÁZIÁ SO ŠTVORROČNÝM A PÄTROČNÝM VZDELÁVACÍM PROGRAMOM

Ročník: 1.roč.

Tematický celok: Komunikácia

Výkonový štandard:

Žiak dokáže zdôvodniť zásady asertívneho správania a vie povedať NIE predsudkom, ich vzniku a šíreniu vo svojom okolí.

Obsahový štandard:

- rozvoj asertivity,
- kritické myslenie v komunikácii s druhými,
- predsudky v komunikácii,
- tolerancia a rešpekt k „iným“.

Alebo tiež

Tematický celok: Dôstojnosť ľudskej osoby

Výkonový štandard:

Žiak dokáže rešpektovať ľudí, ktorí majú iné názory a postoje a nemá voči nim predsudky.

Žiak rešpektuje práva iných ľudí.

Obsahový štandard:

- Pozitívne hodnotenie druhých v bežných a záťažových situáciách, resp. v situáciách, ktoré sú ovplyvňované predsudkami a stereotypným myslením.
- Podpora rešpektu a úcty k človeku (bez predsudkov).

ZAPRACOVANIE V iŠVP PRE 2.STUPEŇ ZŠ

Ročník: 8.- 9. roč.

Tematický celok: Objavovanie vlastnej identity a jedinečnosti

Výkonový štandard:

Žiak dokáže vyjadriť svoj názor na rôzne etické problémy v dôsledku rozvoja kritického myslenia.

Obsahový štandard:

- sebaúcta,
- sebavedomie,
- sebakritika
- a úcta k iným.

Alebo tiež:

Tematický celok: Masmédiálne vplyvy

Ročník: 9.roč.

Výkonový štandard:

Zhodnotiť prínos médií v živote človeka v kontextoch rozvoja schopnosti kriticky myslieť a najmä rozhodovať sa a konať podľa vlastného uváženia, nie preberať názory z médií, z internetu, zo sociálnych sietí a pod. bez overenia a premyslenia.

Zostaviť zoznam zásad kritického prijímateľa správ z médií, z internetu, zo sociálnych sietí a pod.

Obsahový štandard:

- kriticky mysliaci subjekt,
- sociálne siete, internet a predsudky.

METODOLÓGIA

Téma: Kritickým myslením proti predsudkom v spoločnosti

Vyučovacie metódy: brainstorming, rozhovor, diskusná metóda, metóda otázok a odpovedí, vysvetľovanie/výklad.

Organizačná forma: práca v skupinách/skupinové vyučovanie.

Pomôcky: papiere s tézami do skupín, výkres so stromom (korene, kmeň, koruna).

Postup:

Kognitívna a emocionálna senzibilizácia

V úvode hodiny použijeme metódu brainstormingu a formulujeme žiakom otázku: **Čo si myslíte (aký postoj máte k) o migrantoch?** Možno tiež použiť iné otázky: Čo si myslíte o politikoch, o učiteľoch, o rómskych žiakoch, o žiakoch so zdravotným znevýhodnením, o starých ľuďoch, o pároch rovnakého pohlavia, o obľúbených žiakoch, o záškolákoch, o známych spevákoch a pod.

Žiaci píšu (cca 3-4 minúty) a potom prečítajú odpovede nahlas. Učiteľ formuluje ďalšie otázky: **Ako ste dospeli k týmto názorom? Kto/čo ovplyvnil/ovplyvnilo váš názor?**

Hodnotová reflexia

V tejto časti učiteľ prehľbuje a rozvíja tému s dôrazom na podstatu kritického myslenia a jeho význam v individuálnom i spoločenskom živote v snahe znižovať výskyt predsudkov a stereotypov v spoločnosti. Používa metódu vysvetľovania (najmä vo vzťahu k vymedzeniu pojmu predsudok, stereotyp a kritické myslenie) a metódu kladenia otázok a odpovedí s cieľom konfrontovať žiaka a zistiť jeho postoje k vzniku predsudkov v spoločnosti a úlohe kritického myslenia.

Učiteľ vysvetľuje najmä dôvody kritického myslenia (názorová rozdielnosť, množstvo zdrojov pre informácie s dôrazom na sociálne siete, kultúrne a sociálne rozdiely a pod.).

Učiteľ zdôrazňuje negatívne dôsledky nekritického myslenia, a to nárast pasivity, neschopnosti vysloviť naše postoje, potreby, nárast neistoty, frustrácie, manipulácie... Naopak, význam kritického myslenia tkvie v rozvíjaní zručnosti tolerancie k názorom a postojom druhých. Iná výhoda kritického myslenia spočíva v učení sa formulácii argumentov. Schopnosť kriticky myslieť rozvíja našu odolnosť voči citovému vydieraniu a manipulácii.

Žiaci môžu aj v tejto časti odpovedať na učiteľom formulované otázky: **Čo si myslíš o predsudkoch? Aké druhy predsudkov sú v bezprostrednom okolí, v ktorom žijem? Ako moje konanie a správanie môže ovplyvniť nešírenie, resp. minimalizovanie vzniku predsudkov v mojom okolí? Dokážem kriticky myslieť? Je zbytočné, aby sme sa učili klásť otázky a uvažovať? Možno spochybniť názor?**

Nácvik v triede

Aktivita 1:

Učiteľ rozdelí žiakov do skupín, napríklad na princípe odpovedí na nasledujúce otázky: **Do skupiny si k sebe sadnú tí, ktorí si myslia, že jedináčikovia sú rozmazaní. Alebo: Sadnú si k sebe tí, ktorí si myslia, že obľúbený žiak učiteľa nemôže byť dobrým kamarátom. Do skupiny si sadnú tí, ktorí si myslia o učiteľoch, že sú puntičkári.** (Zámerné uvádzame príklady súvisiace s predsudkami a stereotypmi, aby sa žiak v skupine zamyslel nad svojím postojom....Po rozdelení do skupín môže nasledovať krátka reflexia ich postojov a názorov).

Nevadí, že môžu vzniknúť počtom nerovnomerné skupiny (avšak nech počet žiakov v skupine bude min. 3). Každá skupina dostane 3-4 tézy/tvrdenia súvisiace s predsudkami a kritickým myslením.

Žiaci v skupine diskutujú o tézach – vyjadrujú súhlas/nesúhlas, formulujú argumenty za a proti tvrdeniam, hľadajú význam kritického myslenia a pod. (cca 5-8 minút). Zvolia si hovorca skupiny, ktorý nahlas prečíta ich tézy/tvrdenia a povie ostatným žiakom stanoviská a argumenty skupiny súvisiace s ich tézami. Každá skupina sa vyjadrí k svojim tézám. **Všetky skupiny sú zároveň vyzvané k reakcii (diskusia). Aktivita končí úlohou sformulovať jedinú najzaujímavejšiu (najšokujúcejšiu, najoriginálnejšiu, najprekvapujúcejšiu a pod.) otázku k téme!**

Príklady na tézy/tvrdenia v skupinách (učiteľ dopredu pripraví pre každú skupinu papier s tézami).

- Či má vplyv na kreovanie obrazu o sebe samom to, že nás druhí akceptujú/prijímajú, alebo odmietajú. Je potrebné, aby sme sa naučili pozitívne hodnotiť druhých, pretože to zlepšuje medzilidské vzťahy, podporuje empatiu a rozvíja prosociálne správanie.
- Rešpekt k druhému a uznanie jeho dôstojnosti vylučuje ponižovanie druhého, šikanovanie, diskrimináciu, rasizmus a iné nevhodné správanie vznikajúce na báze predsudkov.
- Stereotypné správanie je zjednodušujúce zovšeobecnenie na adresu určitej skupiny, ktoré v sebe zahŕňa pohrdavé postoje, názory, správanie.
- Rozvoj a podpora kritického myslenia má vplyv na prijímanie, resp. odmietanie predsudkov.
- Predsudok je ťažšie ovplyvniť, ale ešte závažnejšie je ho prijať/akceptovať a rozhodovať i konať na jeho základe. Je potrebné, aby sme s istou mierou asertivity aktívne odmietali predsudky.
- Predsudok je postoj/názor formovaný bez adekvátneho predchádzajúceho poznania, myslenia alebo príčiny.
- Nie sme všetci rovnakí. Byť iným znamená byť výnimočným.
- Multikulturalita (aj v triede) by nemala byť bariérou v prosociálnom správaní a spolupráci.
- Ak dokážeme (empaticky) pochopiť, čo spôsobujeme svojím postojom na báze predsudku druhému, tak je to ten najlepší dôvod, aby sme to nerobili.
- Sebaúcta a úcta k druhým tvoria základ osobnosti. Pokiaľ dieťa nemá správne vedomie o sebe a úctu k sebe, ťažko bude mať úctu a rešpekt k inému.

Aktivita môže pokračovať ďalšími otázkami, ktoré sa učiteľ pýta: **Ako by ste znížili výskyt predsudkov a stereotypov? Prečo predsudky vznikajú? Aké pocity sa spájajú s predsudkami? Ako šírenie predsudkov o ľuďoch ovplyvňuje ich sebaúctu, sebadôveru a dôstojnosť? Bol si niekedy v situácii, že Ťa hodnotili/správali sa k Tebe na základe predsudku? Ako si sa cítil?**

Ak je čas, možno použiť aj aktivitu 2:

Učiteľ si doma pripraví výkres s nakresleným stromom, ktorý má jasné korene, kmeň a korunu. Do kmeňa napíše problém súvisiaci s predsudkami a stereotypným myslením a žiakov požiada, aby ku koreňom písali príčiny uvedeného konkrétneho problému (t.j. predsudku) a do koruny stromu nech zapíšu dôsledky šírenia predsudku. Následne môže prebehnúť diskusia vzťahujúca sa k uvedeným príčinám a dôsledkom. Učiteľ môže potom formulovať otázky, ktoré sú uvedené pri aktivite 1.

Zovšeobecnenie a transfer (prepojenie s reálnym životom)

Zadanie domácej úlohy:

Doplňte nedokončenú vetu: **Je potrebné hovoriť o predsudkoch v spoločnosti, lebo...**
Alebo iná alternatíva: **Vyhľadajte v médiách, na sociálnych sieťach a pod. nejaký predsudok, opíšte ho. Navrhnite spôsob boja proti tomuto predsudku.**